

Чогаалчылар — автозаводтун аалчылары

МОСКВА. Совет литературанын партиянын XXVI съездинде турсааткан хүнеринин үзүндө Москванын бир чүс аягы чогаалчылары, шүбүчүлөрү, драматургтары болгаш ошолдукчулары И. А. Лихачев аттыг автозаводтун аягы-ишчилеринге аалдап чоранналар.

Чогаалчыларын автозаводчулар-биле чогаалчыты ужуражылганын төгүзү салуу болгаш кайгычык. Чурттуң аң улагу бүдүрүлгелеринин бирээни-биле найыралыг харылдагы аягычтар чогаалчыларын бирээни А. М. Горький болур. Оң сапалыг дугаар ут заводка лытатты-жымшкын тургустунган, ол ам найыс-малда аң каттыжымшкыннардын бирээни болур. Ону мурунда ЗИЛ-дин аягычтын чоран, чогаалчы В. Гришаев ууртуп турар.

«Бистид заводуска чогаалчылар-биле бо удагы ужуражылга — совет чылдардан бээр аң-не тайгачык ужуражылга болган — деп, В. Гришаев чуталган. — Чогаалчылар чүгө аалчылар бооп эвес, олар боттарынын чогаалчыларын маалымдарында база келгенер. Малаа Г. Марков, С. Сартаков, ЗИЛ-дин аягычтарынын дугайында үш помну бижээн Е. Добровольский олар база келгендер. Чогаалчылар аягычтарына-биле доктаамал ужуражымшкынарда аңгы үнени аягыч-чынынын дугайында байлак материалды тып ап турар».

ЧУРУНГА: «ЗИЛ-130» деп кол конвейерде автомобилдер чыгылган чогаалчыларын сөүтүрүп турары.

В. СОБОЛЕВТИЧ фотоу.

СЗТА-ның фотохрониказы.

ГТО КОМПЛЕКЗИНИН 50 ЧЫЛЫ

Совет күш-культура шимчээшкениниң «Күш-ажыл» болгаш СССР-ни магаларына болган деп бүгү-аңгел комплексини бо чылын 50 чыл болган юбилейин демдеглээр. ГТО-нуң баштайгы демонстрир алган 400 муң кишиден чартык чүс чылдар дургузуна күш-культурачыларын 80 миллион кишилик отряды өзүп келген.

СЗТА-ның корреспондентизи Г. Хачикованын СЭП-нин XXVI съездинин делегады, СССР-ниң ужулукчусомонавтызы, Совет Эзелелиниң ийи диклур Маадыры А. Леонидовиче ужурашкан болгаш даразында айтырларга харылап бээрин дилээн.

— Совет күш-культура шимчээшкениниң үненини болуп турар ГТО комплексинин юбилейин Силерин ууртуп турарынар оон бүгү-аңгел чөвүлени кандыг чедикшир-нер-биле уткуп турарлар?

— ГТО комплексинин Ленинниң комсомолдун эгелээшкени-биле совет күш-культура ки-жизиндеги системанын үнденини кылдыр 1931 чылдын мартта кинирген. Ол төгүзүгү уден бээр ГТО комплексиниң совет заматтарынын хей салгаларын дадыктырып, оларга шалыпчы күш-ажылга болгаш Ала-чуртун камгала-рынга белегини кижизиткен. Ол комплексин 1979 чылда кинирген алаң чыдагыт чыа нормативтери чыл бурзунада стабил-дөөгө болгаш хөбөрчөт-терге, спортчу пелдерге болгаш турисни маршруттарга чедир чардан алдан чедир болгаш оон-даа улагу намызг миллион-миллион кижилерин хаара туруп турар.

Былчанга ГТО комплексиниң юбилейи кижизиткен байыраг. Аңаа белеткел эртен сөзюндө-ла, комплексиниң хей хөбөрчөт массалик маргал-даалары-биле эгелээн. Олимпий чылда аяаа эң хей кижизиткен 45,8 миллион кижизиткен.

Оңу беш чылдын дургузуна күш-культура-кадыкшыл болгаш спортчу-массалик болгаш аяаа эңгизген. Спортчу материалдыг баазыны быжыккан, чурттан турар чериниң аяаа-биле, культура парк-тарына, дымшаныга зоналарга күш-культура массалик аяаа чыгарылган. Чурт-такчылыг черлериниң микро-райондарында 8,1 муң күш-культура-спортчу клубтар тургустунган. Эртеңи гимнастиканың дадыгышкынын клубтары сайыраан.

«Маргалдаа бүгү өг-бүлелерге, «Олимпий чырыш», «Идегелдин старттар» шы-жыл маргалдаалар совет чылдарда илгертен. Украинада, Белоруссияда, Литвада, Эстонияда, РСФСР-нин хей-хей хоорайларында күш-культура-кадыкшыл комбинаттарын тургузуу, кадыкшылдыг трас-саларын, сайылганын хааа орутарын дегилээт. «Дээр спортчу пел», «Олимпий килер бастык араваста», «Эң спорт-чу класс» деген чикетик маргал-даалар улагу илгертен алган.

— Силерин боалынар-биле алырга, ГТО комплексиниң кол салдары чүдөр?

— Бүгү-аңгел күш-культура ГТО комплексини бо-нуң туруп келген 50 чылдын илгертен дургузуна чаагай со-лукта — совет кижини ка-дык болгаш күштүг болурунга барлап бол келген. Чурт-такчы чонун бүгү кезектерин хаара туткан бистин чурту-чу.

С. МОЛДУРГА, жюри кезигүү.

вуста күш-культура кижизиткенин системанын чогу-на ГТО комплексинге үндө-леттикте.

Совет күш-культура кижизиткенин системанын про-грамма болгаш норматив у-десини болуп ГТО компе-лексинин чаа нормативтерин СЭП-тиң болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүлелини доктаалы-биле тос чыл бур-гуу кирген.

ГТО комплексиниң база бир улагу ачы-дузаны чүдө-дээр хей-хей сурагыт совет спортчулар олимпий аалды медалдарга орууп ГТО-нуң нормативтеринде эгелээн бо-лур. Гимнастар Людмила Ту-ришева, Нелли Кюмина, чик атлеттер Татьяна Казанкина, Виктор Савестий, боксе-лар Борис Лагутина, Ша-мил Сабиров, штангисттер Аркадий Воробьев, Юрий Варадьяны адаарга-ла чет-тир.

— ГТО комплексиниң аяаагы мергежик кижилерге кайдыг салдарыгы? Чыжаа, космопавтыр белет-келет?

— ГТО нормаларын дугаа-ры кижилериниң кадык кам-галаарына, серек болурунга дузалал турар. Комплекс баш-тай тыттып келгенде оон нор-мативтерин бир дугаар дугаа-ларынын аразына сурагыт поларжы жукудуку. Маалым-ның № 1 Аалым Салдыкынни элчилекчи А. Липидевский, алдаржаа аяаа-ишчилер — шабэр Алексей Стаханов, тракторист тергежер Паша Ангелина, чик элчилериниң Макар Мазай болгаш эске-лээр бары таварылга эвес бооп.

Космонавтылар шүтүзү күш-культурачулар болу-рун Чыжаа, тергениң эң күш-дамыр белеткел «Союз-Апол-лон» программа дугаар у-жулушунга, оон мурундаа э-дээр, аарташкынынын аяаагы эртеринге менээ дузалал. Ужулушунга күш-дамыр белеткеленин үзүндө ГТО-нуң доржук чаадынын «алдын демдег» 19—28 харылдарга

(«Солунчуң дараазындагы номери март 13-те үнер»).

телевидение

МАРТ 11-ДЕ

БИРГИ-ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». Информастыг программа. 8.40 — Эртеңи гимнастика. 9.05 — «Бичи спортчуң улагу шөлү». 9.35 — «Эрги болгаш чаа ырлар». РСФСР-нин улагуң артизи композитор В. Левашов эр-тирер. 10.20 — «Дирг амы-танар дегелеттең». 11.20 — Мелзээр. 11.25—12.00 — Чап-сар.

КЫЗЫЛДАН

12.00 — «Орус дымды өөр-енип тур бис». Телекичээл. 12.15 — 14.30 — Чапсар.

МОСКВАДАН

14.30 — Мелзээр. 14.50 — «Калта дуржулаа». Доку-менталдыг телефильм. 15.40 — Орус композиторларын чо-галдарында концерт. Мос-кванда СССР-нин улагуң ар-тизи В. Дуларова улагуң ку-ручунин симфония оркестри күсүлээр. 16.10 — «Буратино дегелеттең». 16.40 — «Орус чаа». 17.10 — «СЭП-нин XXVI съездинин шимчелери-ни — аммыраага». СЭП-нин XXVI съездинин деле-гады, КамАЗ-тын шүтүкчү-бүдүрүлгелериниң начальни-рини бригадир Г. С. Башта-нов дугайында очер.

ИШТИГ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

17.30 — Концерт. 18.00 — «Горнистер, кыйгыг хары-ламар». 18.30 — «Хөгүг ая-галар».

КЫЗЫЛДАН

18.45 — Чардалар. 18.50 — «Парж, Ленин проспекти». Телефильм. 19.50—20.55 — «КамАЗ — салым-чолум сен». Телефильм.

ЧАРЛАА

Красноярск хоорайнын № 2 ортукам профессионал-техник-ти училищени (хемчелер бе-леткээр) 1981-1982 өөрелдиге чылдаа сургуулар чыл тур-ар.

Енисейин Ленин орадинни хем пароходствога аяаа-ла дараазында тускай эр-теңгилерини училище белеткел турар:

8 класс дооскалары (өөр-енип хуузааы 3 чыл) башка-рыкчы-мотористерге өөр-едир. 15,5 харыл оолдарын хүлээп алыр.

10 класс дооскалары (өөр-енип хуузааы 1 чыл) башка-рыкчы-мотористерге, суанолар-нык радиостанцияларынык ра-дио-операторларга, суано-корпусник-септик-дуулаа-чыга өөр-едир.

17,5 харыл оолдарын хүлээп алыр.

8 класс дооскаш, училищеге киргендер болгаш судокон-пусник-септик — дунзала-чыга өөр-енирлерин хүнде үш

кылдыр дугаадым. Бычан хы-рым 42 чедип турган болгай. Мээң спортчу аммыралык ГТО-биле шүтү холбошкан чү-е. Ийги чаадын демдег 15 харылдык дугааган мен. Ам 47 харлаар мен. «Космос» форманы тударып спорт ме-дээ дузалал турар. Эртеңи су-лап турар мен. Баскетбол, во-лейбол, теннис, бадминтон иш-каш ойнаары доктаамал ойнап турар мен. Космоска ийи улаа четкеш, деңиз чок байдалга күш-культура, спорт чокка шылажыры шүтү болдунмас деп буурум мен.

— Чаа беш чылда чурт-так-чы чон аразына ГТО компе-лексини улам илгертендирген со-ругалары чүдөр?

— ГТО комплексинин 1977—1980 чылдарда илгертендирген аяаагы СССР-нин Спорт ком-тединин каттыккан плавни дугаар чоруп келген. Бо чыл-дан эгелээн күш-культураны болгаш спортчу хөгжүлгелерини иштин эгелээшкел деңсээр-ве-домство аяаа-биле чыгыс аяаа системаны кинир. Күш-куль-тура орталыкчаларынык аяаагы үнелээшкел ГТО комп-лексиниң нормаларын дугаа-лар турарын көргүзүп бары-лааалар алар.

— ГТО-нуң юбилейиг чы-лында кандыг маргалдаалар эртер ирги?

— Күш-культура коллектив-териниң ГТО комплексинин аяаагы-биле спортчу хемчелер-тин тодаргай дараазына СССР-нин Спорт комитети бады-лаан. Чыжаа, мартта ГТО комплексиниң кышкы хөбөр-чөт, апрелдин тоңуңуңде кара бооларына маргалда-лар эртериниң сүмелзэн. Май айнык дымштарын хүнеринде чик атлетика кросстерин эр-тирерин планнаан. Дараазында ийи айда чааг харышты. Узуун, белин харышты. Ядро, граната ооктарын маргалдаалар эртер. Июль-де августта иштинин нор-мативтерин дугаар. Сентябрь-ноябрь аяаа ар атлетика маргалдааларын үзү.

Эң шылтараан ГТО комп-лексинин хей хөбөрчөт «Комсомольская правда» со-лунун шааналы дээр СССР-нин чемпиондарына киржи. Ол ыдыг черегини сес дугаар маргалдаа Кышинева та-бры 9-12-де эртер.

Агаар

Бөгү республикага шокор буулуттар, чабас. Барыны чук улаанышкыныг хаттын дүргени секундаа 3—7 метр чедер. Агаарын температура-ны барын талакы районнарга 3—8, оске арктанарына 0—5 градус оок болур.

Кышылга элэр буулуттар, чабас. Ийи-бүрү улааныш-кыныг хаттын күжү кошкан. Агаарын температурасы 3—5 градус оок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАРТ 11-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Коргууш-кунуң 6000 километрге» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Сылдыч-гаш» 9.10, 12.25, «Светлофор» деп кинолук 10.40, «Дайын болгаш тайбын» 15.00, «Оске хоорайга аян-чорук» 17.00, 18.50, 20.40 (узаткан) шактар-да.

«ВОСТОК»: «Огарев, 6» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕОМ»: «Полкунуң огу» 13.00, «Олам кашпалына ужуражылга» 15.00, 18.40, «Анык кадайы» 16.50, 20.30 шактарда.

И Ы Н

ДАГ-АЛТАЙНЫН СЫННАРЫ

Чоокта чаа республика-нын аяаагы аяаа-агыг зогелелини Туранда сап-бырынын сыын фермазын-да 41 сыннаар болгаш мыйгактар немешен.

Оларны ук фермада азырал-аанарын баш сааны өстү-рер, уксааын экидилер со-рурга-биле. Даг-Алтайнын сыын аяаа-агыг «Шаб-еллик» совхозунда акелген. Ам сыын фермазында мы-былын азыры-биле шүтү 375 аш аяаа-агыг азырал турар. Чоокчу үедө Даг-Алтайда-ам-даа 40 аш азырал аяаа-ны икээр деп турар.

БИСТИЧ НОРР.

СОЛУН КЕЖЭЭ

Бүгү-делегейин хөжээ-менер хүнү Март 8-ти байылаан кежээ ырыны О. Шынаа суурнуң клувун-га эртен.

«Ненин үнү» деп хана со-луну чараш-көрүштүг кыл-дыр үндүргөш, аң бөскү чер-де аскан. Совхоз бүдүрүлгелериниң аяаа-бүрү адырларында хаа-ра туттуңган база өг-бүлелерге үдөгөр-чикетик аяаа-ишчи хөжөөн чонун дугайын кы-ла дегерейиң чырылп бижэ-эн. Совхоз төвүндө түстүс агиткватираларын белеткээ-ни амаанын аш-чөм чыла-тарларын кичинтейин хай-ныктырган. Аш-чөм дегер-егинге тыаа аң ченин дө-мжизин өкөп салган. Ком-мунет Билдимаа Чамыяова-на Шалык тергени деп үн-дөткөт.

Комсомолчу садыгыш Т. Чамыраайын ууртканым 1 дугаар агиткватираларын кой-перти болган. Язым-бүрү оюн-тоглаа орай дүңгө чедир үрүчүлгөн. Совхозун хө-рөжөөн чөвүлелиниң да-газы, район Советинин депу-талы А. Д. Эртинге кезжөөн билдигиң организастаанын демдегезе чогутур.

С. АРТАНЫ.

О. Шынаа ндээ Совет-ниң куускомунун даагы-зы.

КЫШТЫ ҮДЭЭН

Республиканың база бир-ныдын булуңунарынык бирээни — О. Шынаага час эртемни келген. Чы-рын-чылыг часын хүнде суурнуң улуг-биче чоңу-мыш үдээр-биле чыгып келген.

Байырдал кышка турса-аттыңан болажок, септик-дер чаксы аас хүнге чүдө-дөш. Барык-ла 8 метр улау-дуртут чүдүктү чонгаш, тур-гузу каап. Оон бажында алыскаан чүдөдө-ле хей-«Смел» деп фотопарат-гит-тара... Бир-де дугаарында оон бажына комсомолчу чо-лаачы Олег Данчык четкеш, мынаар орутук илзэн.

Шоодай кеткеш, 20 метр хемчээге чарыгында калу-аргелекции Рита Сактыга че-терлер чок болган. Башкы Татьяна Билдимаа ийи ду-гаарында келген. Канат тыр-тарында контора аяаа-агыг-лары тилзэн.

А. САРЫГ-ООЛ.

ЧАҢГЫС ИШКЕШ, КАГГАН

Д. Мижиттин «Арагага хандыккаш» деп чүдүгөне кат-тыкшыл, оңу дедиктер мен. Чүгө-дизе, хамык-ла бооп турар, олат-олаттарын, аарым-ар-жаан, электен амындал чар-лыр чоруктарын үнүп турар үлзезин, дөү чүгө арганын аймылы. Оон кол-ла чылаага-ны, арганын кижин ижер, ка-ла ижер, кым-биле ижер? — деп баш уауу үгээн билин ал-байн, таварышкан-на черге, садыг-маганын, хей-ниини че-теринге безин көсүлгөшөн иш-кыл бээр улустар кайда-ла бары чажыт эвес, ылангыч аныктар. Олар арганын ижиделгес, назынын халы-мын, арганын азындал угай элбестар. Оларга хайым хем чолаан, калыр дагалар тейлер

дег сагылырар. Бычанганда оларга кандыг-даа деректи кылдыр коргучуг эвес апар-ар. Бистин Самгаалдай суурда экирил алгаш, хөжөөн көргө-дөш, «мен-не мен» деп алгыр-жып «орбур» аныктарын, са-лаа билип сапал болуп. Бил-зылар шаалакшыл оле баш-тыг обгелерини, аң баштыг аваларын:

«Огул аңт өртөтөр, уруу-нук сааптар алаарга, улуг-ларга билдиртпей бичин ижер» диктер ханы угадыг-лыг сөстөрүн канчап уттуу-каныл. Билдиргалар кайда-ла хей-ниини организастаа-лыг дээштик хемчел албай ту-рары чажыт эвес. Бо өөрелдиге чыгылаа Самгаалдай орту-кам школында үш өөреник-чин ол-ла чыдаган-биле үн-

дүртөн болгай! Бо дээрге ыла-за школа коллективни, хей-ниини черлери, ылангыч ала-нелер кошкоа хемчел ап турганын херчелээри тодаргай.

Амдыралаан чыгыс чикет-ти, улугларга угадыг, уру-ларга сүме кылдыр коргүзөр болдун. Мээң ачам 72 хар-лында көчтөн. Ол ыча ил-зы пазылаа-лаа, алаа-башка-чык, хат-салтын дег чоранын оңу үкелерин чуталаажыр. Оон чылааганда, ол төрүтүп-те-ле кара чакгыс кара арга-нык кижизир. Аныаалаа улуг утбам ийн харыл тура-з, тиккен арганын өөр-биле хөгөл, хөжөөжин ишкен. Тү-нели эки эвес болган, Отгун кезгере, баштын азырыр де-дик болган.

Чайын чүе-дир. Соонаа

билдигени чүл диез, арганын оюн эрттар ижипкеленин чүрээ азырп, өнүң ынаазын-дан халбакташ тыртарга, иштин кожаланы үзүлгөш, өг-бүдүңе кырчыче алдыртып башып келген. Авам уруу-биле чакылаа ачаанын аалчыче ижип чыныкан. Эртең ачам отгарыл эгээр. Ажи-төлү-дээ, алган кадай-лаа чок, угадымас улуг аары кижизир болган. Ол хүнден эгелээш, «арагага аас дегбес мен» — деп, сөзү бергеш, оон эгелээш шыдаан!

Апак намыл кырып бер-генде, үе-чегелери арага сөн-нел, «хөжөөжин» дээрге, ашак амыаа, «элээр-даа бол-за» ситерден дуааа чок хөжө-жир мен» дээр олурттар. Экир эш-өөрүндө түвексин-

мее. Бычанган бо чүдүмүнү шү-лүк-биле төндүрүн күзээр ийик мен:

Былар аалдын кодындамды-быт-ла эвес ишмэн үнгөн. Улагулары өтпөп, сурган, Уругулары көрүп, сүртээн. Боостадан ижин алган Боода чоктуң чам-дыр дээр.

Чурт, чер кайын көжөр деп аан.

Чугаа шуут-ла дымган тараан:

Машинааны кадыр эге-Базы бээр чаа долаан. Чылдагаанын айтырарга, «Чылдыг шалаа» амыааган бооп.

Арганын өйдөп ижер Алыс сүме алаа-даа чок, Боттарында ойгүг чедер Борбак баш турза-даа чок, Угаан-мээни чедипшээр деп Уаус чорурду баа элөп.

О. ЧИНМИТ.

Кызыл, Шетиники-Кравченко кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 2-24-63, редакторун — ораакчыларынын 2-35-24, 2-31-75 харыскалгыг секретарынын 2-23-35, секретариатын 2-23-35, партияны амырал болгаш совет тургузу килдистерини 2-37-13, пропаганда килдизини 2-31-75, культура килдизини 2-23-54, «өз» аяаа-агыг килдизини 2-21-47, улугул килдизини 2-31-75, чаага килдизини 2-41-27 информатик килдизини 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерини 2-12-45, солун келбей барганда 2-32-75 телефонго долгээр.

Тираж 17866. Чыгыш № 444. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР